

De scheepvaarttentoonstelling te Sneek

Als inleiding tot het Scheepvaartmuseum

OKS

Ottema-Kingma Stichting

© 2022 OKS-transcriptie

DE SCHEEPVAARTTENTOONSTELLING TE SNEEK

ALS INLEIDING TOT HET SCHEEPVAARTMUSEUM.

De scheepvaarttentoonstelling, die van 9-19 Augustus 1938 te Sneek wordt gehouden en deels samenvalt met den bekenden in deze maand te houden jaarlijkschen zeilwedstrijd, „de Sneek-week“, is te beschouwen als de inleiding tot een te Sneek in te richten Museum.

Toen de plannen — waarvoor het betziedende Initiatief was uitgegaan van den burgemeester van Sneek, den heer L. Poppinga — in de samengeroepen commissie besproken werden, moesten natuurlijk eerst grondregelen worden vastgesteld omtrent het plan van dat Museum en werd besloten daaraan een tweedeeil doel te geven.

In de eerste plaats het aanleggen van een verzameling van topografica en kunstnijverheidsvoorwerpen, die betrekking hebben op de stad Sneek en speciaal hare oude geschiedenis. Deze afdeling is zeker in alle opzichten te verdedigen. Sneek heeft van oudsher een belangrijke rol gespeeld in de Friesche geschiedenis en door de inrichting van een centraal punt voor het bewaren van al wat voor die geschiedenis van belang is, zal veel wat anders verloren zou gaan, bewaard kunnen blijven.

Als zodanig heeft de daad van de oprichting dan ook reeds bewezen haar werkelijk nut te hebben, omdat de stad Sneek niet alleen bleek in bezit te zijn van oud voor zijne geschiedenis belangrijk zilver, iets wat bij oudheidkenneren wel bekend was, doch tevens dat ook op een rommelzolder nog verschillende oude schilderingen aanwezig waren, die wel geen groote kunstwaarde hebben, doch die voor de oude topografie en geschiedenis van Sneek van groot belang bleken. Het redden van deze en eenige andere op dien zolder gevonden antiquiteiten was dan ook het eerste werk van de commissie.

Natuurlijk is hiermee nu nog maar een begin gemaakt om deze afdeling voor het Museum van voldoende belang te doen zijn. Het zal nu verder een eereplicht van de Sneeker burgerij zijn om te zorgen, dat deze afdeling door schenkingen en legaten op waardige wijze wordt aangevuld, want Musea groeien nu eenmaal bijna uitsluitend door giften en gaven en de practijk leert dat, wanneer een goed ingericht Museum een goede bewaarplaats biedt en aantrekkelijke opstelling verzekert, vele goedgezinde burgers spoedig geneigd zijn hunne oude familie-oudheden daar een goede en blijvende plaats te geven.

Ook het tweede doel, dat aan dit Museum gegeven is, houdt direct verband met de stedelijke geschiedenis van vroeger en thans en heeft daarbij het voordeel, dat ze een gebied bestrijkt dat totnogtoe in Friesland niet vertegenwoordigd was.

Sneek toch is van-ouds gelegen aan belangrijke, door de provincie loopende kanalen, onmiddellijk bij het Sneeker meer, dat door zijn ligging een waar centrum vormt van het voor scheepvaart en watersport zoo uitgebreide gebied der Friesche meren en plassen.

Sneek is daarbij nog in het bezit van een van de weinige overgebleven en reker een van de belangrijkste waterpoorten, daar voorzover ik mij herinner alleen het schilderachtig stedeke Sloten met zijn eenvoudige waterpoorten en Amersfoort met de Koppelpoort, dergelijke monumenten uit vroegere tijden bewaard hebben.

‘t Lag dus voor de hand, dat een gedeelte van het Sneeker Museum zou worden gewijd aan alles wat met het om en bij de stad gelegen water verband houdt.

Deze afdeling van het Museum valt weer in drie groepen uiteen:

1. Afbecdingen, modellen en diverse voorwerpen, afkomstig van de oude binnenvaartschepen.
2. Dergelijke voorwerpen van de schepen, die de Zuiderzee hebben bevaren, en
3. Dergelijke voorwerpen, betrekking heb-

bende op de watersport, speciaal zooals deze zich in onzen tijd heeft ontwikkeld.

Wat de eerste groep betreft, behoeft de noodzakelijkheid, dat deze oude, gedeeltelijk reeds uitgestorven of uitstervende binnenvaartschepen hier in een Museum zullen worden geëxposeerd, niet expresselijk verdedigd te worden. In deze groep zullen moeten worden aangetroffen de oude beurtschepen, die de verbinding tusschen Sneek en de omliggende plaatsen of de steden aan de overzijde van de Zuiderzee onderhielden, de botersschepen, die wekelijks op de Sneeker marktdagen naar en van de stad voeren, de reeds geheel uitgestorven bektalken en dergelijke verdwenen of verdwijnende typen van schepen. Goede voorbeelden van modderkùtjes, hooipramen, schouwen, visschersbootjes en al deze eveneens gaandeweg verdwijnende kleinere zeilvaartuigen zullen hier ook een plaats moeten vinden.

De tweede groep, die der schepen, die de Zuiderzee bevoeren, is hier zeker ook op haar plaats. Sneek toch is van oudsher geweest het commercieele centrum van Friesland's Zuidwesthoek en vóór 1853, toen de Spoorlijn naar Stavoren den Zuidwesthoek ontsloot, was deze streek, voorzover ze niet over zee op Holland was georiënteerd, geheel aangewezen op Sneek, zoo wel voor den afzet van producten als voor den inlag van levensbehoefte en andere winkel- en groothandelwaren.

De verdwenen schepen van Stavoren, Molkwerum, Hindeloopen, Workum, Makkum en van de in een onontwikkeld periode verkerende visschersplaatsen rondom de Zuiderzee zullen hier dus zeker op hun plaats zijn. Goede modellen van schokkers, boters, blazers, Lemster aken, Stavorensche jollen enz. zullen hier dus zeer zeker vertegenwoordigd moeten zijn.

Ook de grotere zeeschepen, de Hindelooper fluiten, de Makkumer- en Workumer koffen en de driemasters, die vroeger over de Zuiderzee hunne havens bereikten, zullen hier niet gemist mogen worden.

Hierbij dient echter rekening te worden gehouden met het feit, dat voor de grotere schepen, speciaal die ter oorlog uitvoeren, die naar Groenland en straat Davis ter walvischvaart gingen of anderen koophandel met de havens van West-Europa en overzeesche gewesten onderhielden, andere Friesche steden voorrangrechten hebben boven Sneek en dat oude reliquien, die betrekking hebben op de admiraliteit in Friesland — voor zoover ze geen plaats gevonden hebben in het Centrale Friesch Museum te Leeuwarden — in de eerste plaats bewaard behooren te blijven in Dokkum en Harlingen, in welke beide plaatsen ook reeds stappen zijn gedaan om te behouden en te bewaren wat voor de oude stadsgeschiedenis van belang is.

Er behoort hier echter geen onderlinge rivaliteit te ontstaan, als maar vooreerst staat in de eerste plaats dat voor Friesland behouden blijft wat nog te redden is. Het behouden is de eerste en belangrijkste taak. Het verdedigen zal dan een latere zorg zijn en hoe meer gered, hoe meer behouden kan worden, hoe gemakkelijker een eventuele latere verdediging zal zijn.

Want speciaal wat deze afdeling betreft, is het een hachelijk ondernemen om in 1938 nog een Scheepvaart-Museum te willen inrichten. Nagenoeg alle goede oude modellen zitten reeds in vaste handen, hetzij van onze voor dit speciale doel ingerichte Musea, hetzij van overtuigde verzamelaars en voor de weinige nog in den handel omzwervende oude modellen worden gewoonlijk prijzen gevraagd, die voor een klein Museum veel te hoog zijn.

Merkw aardig is het echter hoe dergelijke exemplaren soms in afgelegen plaatsen terecht kunnen komen. Zoo vond ik deze dagen in een Zwitsersche stad, die buiten het algemeen toeristenverkeer ligt en die dan ook maar door betrekkelijk weinig Hollanders en andere buitenlandse toeristen wordt bezocht, in het stoffige magazijn van een ouden antiquair een fraai oud model van een oorlogsfregat uit het midden of de tweede helft van de 17e eeuw.

De antiquair had het model jaren geleden gekocht van de familie van een Zwitserschen koopman, die een honderd jaar geleden dit model meegenomen had uit Engeland. Bij onderzoek bleek mij, dat dit model, dat den groeten mast nog een zeer vertiepte Hollandische vlag droeg en waar aan het hek op den achtersteven de roode oorlogsvlag uitwoel, in den spiegel het door twee leeuwen als schuldtragers geflankeerde wapen van een Oranje-stadhouder droeg.

Jammer genoeg kon het oude antiquairte geen afscheid nemen van zijn kostelijk bezit

en vroeg hij mij dus een exorbitanten prijs, waardoor de kans voor het Sneeker Museum om dit fraaie model te verkrijgen, in rook opging.

Mischien dat bruikleen van eventuele dubbelten uit onze reeds jaren bestaande Scheepvaartmuseum of particuliere collecties deze groep nog eens kunnen aanvullen, want bijvoorbeeld een goed 17e of 18e eeuwsch model van een fluitschip, het handelschip dat tot het begin van de 19e eeuw nog in Hindeloopen wist stand te houden voor zijn handelstochten Oostwaarts tot Sint Petersburg en Westwaarts tot voorbij Bordeaux, is in een Friesch Scheepvaartmuseum toch wel absoluut noodig.

De derde groep in deze afdeling is die der oudere en nieuwere watersportschepen. Onder de eersten in de eerste plaats de boeiers, jachten en jollers, die zich nog geheel aansluiten bij onze 18e eeuwse typen en die helaas door de moeilijkheden van een extra schipper en de lasten van de personeele belasting hoe langer hoe meer verdwijnen; onder de laatste allerlei watersportuigen, die gelukkig in grooten getale onze meren en plassen verlevendigen.

De regenboogjes, de zeven meters, de vrijbuilers, de Bergumermeertjes, de jollen en allerlei andere wedstrijd- en pleziervaartuigen, te veel om op te noemen. Ook hiervan zijn op de tentoonstelling modellen te zien, doch ook hiervan zal het Museum completere series moeten bevatten en zullen alleen modellen moeten worden getoond die tot op de centimeter, tot op de millimeter zelfs juist zijn voor een voorstelling op verkleinde schaal van de oorspronkelijke schepen. Wie daarvoor zal moeten zorgen?

Wel doodeenvoudig de echte wedstrijdliefhebbers zelf en de bestuursleden van de zeilverenigingen. En van beide zijn er te sneek genoeg om de volle overtuiging te schenken, dat wanneer het Museum een voldoende aantal jaren zal hebben bestaan, ook deze groep op volledigheid aanspraak zal kunnen maken en ook in deze afdeling van het Scheepvaart-museum een zoo volledig mogelijk overzicht van de verschillende klassen van de aan de wedstrijden deelnemende schepen zal kunnen worden getoond.

De oprichting van het Museum had bijna niet tot werkelijkheid kunnen komen wanneer niet het bestuur van het Old Burger Weeshuis een huis daarvoor had aangeboden, een huis dat — weliswaar voor andere doeleinden gebouwd — voor dit Museum als begin buiten-gewoon geschikt is. Ook hier is echter natuurlijk in één keer niet het ideale te verwachten, doch hier zal zeker ook blijken dat waar een wil is een weg is en ook dat in Sneek genoeg goede burgerzin is om te verbeteren wat in den loop der jaren zal blijken verbeterd te moeten worden.

Ditselfe zal noodzakelijkerwijs ook het geval zijn met den catalogus, die van de tentoonstelling slechts de voorlooper, het te verbeteren voorbeeld van die van het Museum zal kunnen zijn.

Augustus 1938.

NANNE OTTEMA.

De scheepvaarttentoonstelling te Sneek

Als inleiding tot het Scheepvaartmuseum

De scheepvaarttentoonstelling, die van 9—19 Augustus 1938 te Sneek wordt gehouden en deels samenvalt met den bekenden in deze maand te houden jaarlijkschen zeilwedstrijd, „de Sneek-week”, is te beschouwen als de inleiding tot een te Sneek in te richten Museum.

Toen de plannen — waarvoor het bezielende initiatief was uitgegaan van den burgemeester van Sneek, den heer L. Poppinga — in de samengeroepen commissie besproken werden, moesten natuurlijk eerst grondregelen worden vastgesteld omtrent het plan van dat Museum en werd besloten daaraan een tweedeelig doel te geven.

In de eerste plaats het aanleggen van een verzameling van topografica en kunsthijverheidsvoorwerpen, die betrekking hebben op de stad Sneek en speciaal hare oude geschiedenis. Deze afdeeling is zeker in alle opzichten te verdedigen. Sneek heeft van oudsher een belangrijke rol gespeeld in de Friesche geschiedenis en door de inrichting van een centraal punt voor het bewaren van al wat voor die geschiedenis van belang is, zal veel wat anders verloren zou gaan, bewaard kunnen blijven.

Als zoodanig heeft de daad van de oprichting dan ook reeds bewezen haar werkelijk nut te hebben, omdat de stad Sneek niet alleen bleek in bezit te zijn van oud voor zijne geschiedenis belangrijk zilver, iets wat bij oudheidkenners wel bekend was, doch tevens dat ook op een rommelzolder nog verschillende oude schilderijen aanwezig waren, die wel geen groote kunst-waarde hebben, doch die voor de oude topografie en geschiedenis van Sneek van groot belang bleken. Het redden van deze en eenige andere op dien zolder gevonden antiquiteiten was dan ook het eerste werk van de commissie.

Natuurlijk is hiermee nu nog maar een begin gemaakt om deze afdeeling voor het Museum van voldoende belang te doen zijn. Het zal nu verder een eereplicht van de Sneeker burgerij zijn om te zorgen, dat deze afdeeling door schenkingen en legaten op waardige wijze wordt aangevuld, want Musea groeien nu eenmaal bijna uitsluitend door giften en gaven en de practijk leert dat, wanneer een goed ingericht Museum een goede bewaarplaats biedt en aantrekkelijke opstelling verzekert, vele goedgezinde burgers spoedig geneigd zijn hunne oude familie-oudheden daar een goede en blijvende plaats te geven.

Ook het tweede doel, dat aan dit Museum gegeven is, houdt direct verband met de stedelijke geschiedenis van vroeger en thans en heeft daarbij het voordeel, dat ze een gebied bestrijkt dat totnogtoe in Friesland niet vertegenwoordigd was.

Sneek toch is van-ouds gelegen aan belangrijke, door de provincie loopende kanalen, onmiddellijk bij het Sneeker meer, dat door zijn ligging een waar centrum vormt van het voor scheepvaart en watersport zoo uitgebreide gebied der Friesche meren en plassen.

Sneek is daarbij nog in het bezit van een van de weinige overgebleven en zeker een van de belangrijkste waterpoorten, daar voorzoover ik mij herinner alleen het schilderachtig stedeke Sloten met zijn eenvoudige waterpoorten en Amersfoort met de Koppelpoort, dergelijke monumenten uit vroegere tijden bewaard hebben.

't Lag dus voor de hand, dat een gedeelte van het Sneeker Museum zou worden gewijd aan alles wat met het om en bij de stad gelegen water verband houdt.

Deze afdeeling van het Museum valt weer in drie groepen uiteen:

1. Afbeeldingen, modellen en diverse voorwerpen, afkomstig van de oude binnenvaartschepen.
2. Dergelijke voorwerpen van de schepen, die de Zuiderzee hebben bevaren, en
3. Dergelijke voorwerpen, betrekking hebbende op de watersport, speciaal zooals deze zich in onzen tijd heeft ontwikkeld.

Wat de eerste groep betreft, behoeft de noodzakelijkheid, dat deze oude, gedeeltelijk reeds uitgestorven of uitstervende binnenvaartschepen hier in een Museum zullen worden geëxposeerd, niet expresselijk verdedigd te worden. In deze groep zullen moeten worden aangetroffen de oude beurtschepen, die de verbinding tusschen Sneek en de omliggende plaatsen of de steden aan de overzijde van de Zuiderzee onderhielden, de boterschepen, die wekelijks op de Sneeker marktdagen naar en van de stad voeren, de reeds geheel uitgestorven hektjalken en dergelijke verdwenen of verdwijnende typen van schepen. Goede voorbeelden van modderskûtsjes, hooipramen, schouwen, visschersbootjes en al deze eveneens gaandeweg verdwijnende kleinere zeilvaartuigjes zullen hier ook een plaats moeten vinden.

De tweede groep, die der schepen, die de Zuiderzee bevoeren, is hier zeker ook op haar plaats. Sneek toch is van oudsher geweest het commerciële centrum van Friesland's Zuid-Westhoek en vóór 1833, toen de Spoorlijn naar Stavoren den Zuidwesthoek ontsloot, was deze streek, voor zoover ze niet over zee op Holland was georiënteerd, geheel aangewezen op Sneek, zoowel voor den afzet van producten als voor den inslag van levensbehoeften en andere winkel- en groothandelwaren.

De verdwenen schepen van Stavoren, Molkwerum, Hindeloopen, Workum, Makkum en van de in een omwentelingsperiode verkeerende visschersplaatsen rondom de Zuiderzee zullen hier dus zeker op hun plaats zijn. Goede modellen van schokkers, botters, blazers, Lemster aken, Stavorensche jollen enz. zullen hier dus zeer zeker vertegenwoordigd moeten zijn. Ook de grootere zeeschepen, de Hindelooper fluiten, de Makkumer- en Workumer koffen en de driemasters, die vroeger over de Zuiderzee hunne havens bereikten, zullen hier niet gemist mogen worden.

Hierbij dient echter rekening te worden gehouden met het feit, dat voor de grootere schepen, speciaal die ter oorlog uitvoeren, die naar Groenland en straat Davis ter walvischvaart gingen of anderen koophandel met de havens van West-Europa en overzeesche gewesten onderhielden, andere Friesche steden voorrangsrechten hebben boven Sneek en dat oude reliquien, die betrekking hebben op de admiraliteit in Friesland — voor zoover ze geen plaats gevonden hebben in het Centrale Friesch Museum te Leeuwarden — in de eerste plaats bewaard behooren te blijven in Dokkum en Harlingen, in welke beide plaatsen ook reeds stappen zijn gedaan om te behouden en te bewaren wat voor de oude stadsgeschiedenis van belang is.

Er behoeft hier echter geen onderlinge rivaliteit te ontstaan, als maar voorop staat in de eerste plaats dat voor Friesland behouden blijft wat nog te redden is. Het behouden is de eerste en belangrijkste taak. Het verdeelen zal dan een latere zorg zijn en hoe meer gered, hoe meer behouden kan worden, hoe gemakkelijker een eventueele latere verdeling zal zijn.

Want speciaal wat deze afdeeling betreft, is het een hachelijk ondernemen om in 1938 nog een Scheepvaart-Museum te willen inrichten. Nagenoeg alle goede oude modellen zitten reeds in vaste handen, hetzij van onze voor dit speciale doel ingerichte Musea, hetzij van overtuigde verzamelaars en voor de weinige nog in den handel omzwevende oude modellen worden gewoonlijk

prijzen gevraagd, die voor een klein Museum veel te hoog zijn.

Merkwaardig is het echter hoe dergelijke exemplaren soms in afgelegen plaatsen terecht kunnen komen. Zoo vond ik dezer dagen in een Zwitsersche stad, die buiten het algemeen toeristenverkeer ligt en die dan ook maar door betrekkelijk weinig Hollanders en andere buitenlandsche toeristen wordt bezocht, in het stoffige magazijn van een ouden antiquair een fraai oud model van een oorlogsfregat uit het midden of de tweede helft van de 17e eeuw.

De antiquair had het model jaren geleden gekocht van de familie van een Zwitserschen koopman, die een honderd jaar geleden dit model meegenomen had uit Engeland. Bij onderzoek bleek mij, dat dit model, dat aan den grooten mast nog een zeer verbleekte Hollandsche vlag droeg en waar aan het hek op den achterstevan de roode oorlogsvlag uitwoei, in den spiegel het door twee leeuwen als schilddraggers geflankeerde wapen van een Oranje-stadhouder droeg.

Jammer genoeg kon het oude antiquairtje geen afscheid nemen van zijn kostelijk bezit en vroeg hij mij dus een exorbitanten prijs, waardoor de kans voor het Sneeker Museum om dit fraaie model te verkrijgen, in rook opging.

Misschien dat bruikleen van eventueele dubbelen uit onze reeds jaren bestaande Scheepvaart-musea of particuliere collecties deze groep nog eens kunnen aanvullen, want bijvoorbeeld een goed 17e of 18e eeuwsch model van een fluitschip, het handelsschip dat tot het begin van de 19e eeuw nog in Hindeloopen wist stand te houden voor zijn handelstochten Oostwaarts tot Sint Petersburg en Westwaarts tot voorbij Bordeaux, is in een Friesch Scheepvaartmuseum toch wel absoluut noodig.

De derde groep in deze afdeeling is die der oudere en nieuwere watersportschepen. Onder de eersten in de eerste plaats de boeiers, jachten en tjotters, die zich nog geheel aansluiten bij onze 18e eeuwse typen en die helaas door de moeilijkheden van een extra schipper en de lasten van de personeele belasting hoe langer hoe meer verdwijnen; onder de laatsten allerlei watersportscheepjes, die gelukkig in grooten getale onze meren en plassen verlevendigen.

De regenboogjes, de zeven meters, de vrijbuiters de Bergumermeertjes, de jollen en allerlei andere wedstrijd- en pleiziervaarttuigjes te veel om op te noemen. Ook hiervan zijn op de tentoonstelling modellen te zien, doch ook hiervan zal het Museum completere series moeten bevatten en zullen alleen modellen moeten worden getoond die tot op de centimeter, tot op de millimeter zelfs juist zijn voor een voorstelling op verkleinde schaal van de oorspronkelijke schepen. Wie daarvoor zal moeten zorgen?

Wel doodeenvoudig de echte wedstrijdliefhebbers zelf en de bestuursleden van de zeilvereenigingen. En van beide zijn er te Sneek genoeg om de volle overtuiging te schenken, dat wanneer het Museum een voldoende aantal jaren zal hebben bestaan, ook deze groep op volledigheid aanspraak zal kunnen maken en ook in deze afdeeling van het Scheepvaart-museum een zoo volledig mogelijk overzicht van de verschillende klassen van de aan de wedstrijden deelnemende schepen zal kunnen worden getoond.

De oprichting van het Museum had bijna niet tot werkelijkheid kunnen komen wanneer niet het bestuur van het Old Burger Weeshuis een huis daarvoor had aangeboden, een huis dat – weliswaar voor andere doeleinden gebouwd – voor dit Museum als begin buitengewoon geschikt is. Ook hier is echter natuurlijk in één keer niet het ideale te verwachten, doch hier zal zeker ook blijken dat waar een wil is een weg is en ook dat in Sneek genoeg goede burgerzin is om te verbeteren wat in den loop der jaren zal blijken verbeterd te moeten worden.

Ditzelfde zal noodzakelijkerwijs ook het geval zijn met den catalogus, die van de tentoonstelling slechts de voorlooper, het te verbeteren voorbeeld van die van het Museum zal kunnen zijn.

Augustus 1938.

NANNE OTTEMA.

Leeuwarder Courant
13-08-1938